

**O'QITUVCHILARDA KREATIVLIKNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK
TEXNOLOGIYALARI**

Asqarxonova Go'zal

Guliston davlat universiteti stajor - o'qituvchisi

Annotatsiya. *Kreativlik insonning ijodiy kasbiy faoliyati, konstruktiv, nostandart fikrlash va xulq-atvor qobiliyati, shuningdek, ularning tajribasini anglash va rivojlantirish qobiliyati sifatida qaraladi.*

O'qituvchilarda kreativ kompetentligini rivojlantirish texnologiyasi tizimli fikrlash va kreativ qobiliyatlarni rivojlantirishga qaratilgan.

Ushbu maqolada o'qituvchilarda kreativlikni rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari va pedagogik texnologiyalari xususida so'z boradi.

Kalit so'zlar: *Kreativlik, kreativ qobiliyat, kasbiy faoliyat, ijodiy fikrlash, pedagogic texnologiya.*

KIRISH

Jahon ta'lim muassasalarida tizimli yondashuv asosida ta'limni tashkil etish, bo'lajak o'qituvchilarning kreativ kompetentligini rivojlantirishning kreativ moduli hamda ta'lim texnologiyalari amaliyotga joriy etilmoqda. Bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda bilimlardan sifatli tarzda foydalanish, ularning metodik tayyorgarligini taminlashning maqsadli modellari, multimediali elektron resurslarni ta'lim jarayoniga tatbiq etish, kasbiy faoliyatni loyihalashtira oladigan bo'lajak o'qituvchilarning kreativ faoliyatga tayyorlash bo'yicha tizimli ishlar amalga oshirilmoqda.

Respublikamizda so'nggi yillarda oliy ta'lim muassasasalari talabalarini kreativ kompetentligini rivojlantirishning didaktik shart-sharoitlarini ishlab chiqish, pedagogik jarayonning mazmuni, rivojlantirish mezonlari va shakllanish darajalarini ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etmoqda. O'qituvchilarni kreativ kompetentligini rivojlantirishning elektron monitoring tizimini yaratish, lokal modulli texnologiyalarni tatbiq etish, ijodkorlikni baholash mezonlari va parametrlarini aniqlashtirishning prognostik modellarini tadbiq etishning me'yoriy asoslari ishlab chiqildi. "Uzluksiz ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, sifatli ta'lim xizmatlari imkoniyatlarini oshirish, mehnat bozorining zamonaviy ehtiyojlariga mos yuqori malakali kadrlar tayyorlash siyosatini davom ettirish" ustuvor vazifa etib belgilandi.

Bunda har tomonlama yetuk, bilimdon, ijodkor yoshlarni tarbiyalash hozirgi kunning asosiy talablarini hal etishda bo'lajak o'qituvchilarni kreativ kompetentligini rivojlantirish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotchilarning fikricha, o'qituvchining kreativ kompetensiyasining tuzilishi kasbiy bilim, ko'nikma va kasbiy ahamiyatga ega shaxsiy fazilatlardan iborat bo'lishi kerak. Pedagogik kompetensiya quyidagilarni o'z ichiga oladi: "bilimlar, ko'nikmalar, shuningdek, ularni faoliyatda, muloqotda, shaxsning rivojlanishida (o'zini-o'zi rivojlantirishda) amalga

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

oshirish usullari va vositalari to'plami. Shu bilan birga, o'quv jarayonida olingan bilim, ko'nikma, malaka va ularni amalga oshirish usullari ushbu tushunchaning tarkibini tugatmaydi. O'qituvchining shaxsiy salohiyati, kreativ ahamiyatga ega bo'lgan shaxsiy fazilatlar majmui katta ahamiyatga ega".

Shu o'rinda kreativ kompetensiyaning rivojlanishiga asosiy omil bo'lgan "kreativ yondashuv" tushunchasini ko'rib chiqishga e'tibor qaratish lozim: **kreativ kompetensiya** bo'lajak o'qituvchining kreativ faoliyatga bo'lgan munosabatini amaliyotda mavjud bo'lgan tayyor shakllarning kombinatsiyasi sifatida emas, balki transformatsiya, o'zgarish sifatida (o'z individualligi va talabalar jamoasining xususiyatlariga muvofiq yangi murakkab sintezlarda rivojlanish), shuningdek, ilmiy aks ettirishning mavjudligi o'z ichiga oladi. Bu, shuningdek, kreativ faoliyatni amalga oshirishning yangi usullari va vositalarini izlashning xususiyatlari va shartlari to'g'risidagi bilim va g'oyalarning mavjudligini, yangilikni idrok etishga tayyorligini va yangisini yaratish zarurligini anglatadi. Kreativ tarkibiy qismini tushunish o'qituvchining kreativ faoliyatining kreativ xususiyatini belgilaydigan va kreativ-kasbiy jarayonning muayyan bosqichlarida namoyon bo'ladigan kreativlik hodisasini ko'rib chiqishga asoslanadi.

"Zamonaviy psixologik lug'at"da kreativlik – "shaxsning fikrlash, his-tuyg'ular, muloqot qilish, muayyan faoliyat turlarida namoyon bo'ladigan, shaxsni yoki uning alohida tomonlarini, faoliyat mahsulotlarini, ularni yaratish jarayonini tavsiflovchi shaxsning ijodiy qobiliyatlari (bilimlari)" deb ta'riflanadi. Pedagogik lug'atda esa kreativlik deganda, shaxsning nisbatan barqaror xarakteristikasi bo'lgan kreativ qobiliyat darajasi, kreativlik qobiliyati tushuniladi.

Xorijiy adabiyotlarda kreativlik tushunchasiga ta'riflar ko'p; bu "ko'plik"ni R.Xallmenning umumlashtiruvchi bayonoti bilan tasvirlash mumkin: "Kreativ – bu yangi usulda amalga oshirilgan in'ikoslarning uyg'unlashuvi (E.Makellar), yangi aloqalarni topish qobiliyati (L.Kyubi), yangi munosabatlarning paydo bo'lishi (K.Rojers), yangi kompozitsiyalarning paydo bo'lishi (G. Marrey), innovatsiyalar yaratish va tan olishga moyillik (G. Lassuel), yangi tushunchalarga olib keladigan ongning faolligi (K. Jerar), tajribaning o'ziga xos xususiyatga aylanishi, yangi tashkilot (F. Teylor), yangi ma'no turkumlarining tasavvuri (I. Giselin).

Kreativlik – bu yangi yondashuvlar va yangi mahsulotlarga bo'lgan ehtiyojga moslasha olish qobiliyati. Bu qobiliyat, shuningdek, mavjudlikdagi yangilikni amalga oshirishga imkon beradi, garchi jarayonning o'zi ham ongli, ham ongsiz bo'lishi mumkin. Yangi kreativ mahsulotni yaratish ko'p jihatdan kreativlikning shaxsiyati va uning ichki motivatsiyasining kuchiga bog'liq. Kreativ jarayonning, mahsulning va shaxsning o'ziga xos xususiyatlari ularning o'ziga xosligi, izchilligi, vazifaga muvofiqligi va moslik deb atash mumkin bo'lgan yana bir xususiyat – estetik, ekologik, optimal shakl, hozirgi paytda to'g'ri va originaldir. "Kreativlik" va "ijodkorlik" tushunchalarini farqlashga harakat qilinmoqda. Bunday tabaqalashtirilgan yondashuv doirasida ijodkorlik jarayon va uning natijalari bo'lib, kreativlikni belgilashda uning sub'ektiv shartli tabiatiga ishora qiladi. Ya'ni

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

ijodkorlik yangi mahsulot yaratishga qaratilgan jarayon bo'lib, kreativlik – bu shaxsning ichki salohiyati sifatida u ma'lum bo'lganlardan tashqariga chiqish, fikrlash va faoliyatdagi stereotiplarni rad etish, nostandart, o'ziga xos fikrlash qobiliyati va boshqalarni o'z ichiga oladi.

Bugungi kunda oliy ta'lim muassasalarida o'qituvchining kreativ kompetensiyasining aniq ta'rifini joriy etish imkoniyati ta'lim tizimiga kirib kelayotgan zamonaviy texnologiyalarning jadal rivojlanishi bilan bog'liq holda uning mazmuni dinamikligi, boshlang'ich sinf o'qituvchisi kreativ faoliyatining o'ziga xosligi bilan izohlanadi. Zamonaviy pedagogikaning eng muhim muammolaridan biri – bu bo'lajak o'qituvchilarning kreativ kompetentligi va o'z-o'zini rivojlanishiga yordam beradigan maqbul pedagogik sharoitlarni aniqlash, kasbiy ijodkorlik bilan tashabbuskorlik, ijodiy fikrlaydigan mutaxassislarni tayyorlash, ijodiy kasbiy faoliyat qobiliyati, konstruktiv, nostandart fikrlash va xulq-atvor, shuningdek, ularning tajribasini anglash va rivojlantirish kabi vazifalardan iborat.

Shunga ko'ra, zamonaviy sharoitda oliy pedagogik ta'limning muhim vazifasi bo'lajak o'qituvchining o'zgaruvchan sharoitlarda turli xil o'quv dasturlari, darsliklar va o'quv yurtlari asosida ishlashga tayyorligini ta'minlashga qaratilgan o'qituvchilarni tayyorlash uchun yangi texnologiyalarni ishlab chiqishni kuchaytirishdir.

Kreativ shaxsning asosiy tarkibiy qismlari quyidagilardir:

kreativ yo'nalish (ijodiy o'zini namoyon qilishga motivatsion vaehtiyoy yo'nalishi, shaxsan va ijtimoiy ahamiyatga ega natijalar uchun maqsadli harakatlar);

kreativ salohiyat (intellektual va amaliy kompetensiyalar to'plami, muammolarni belgilashda, sezgi va mantiqiy fikrlash asosida yechimlarni topishda ularni qo'llash qobiliyati, ma'lum bir sohada iqtidor);

shaxsiy psixologik o'ziga xoslik (irodali xarakter xususiyatlari, qiyinchiliklarni yengishda hissiy barqarorlik, o'zini o'zi tashkil yetish, tanqidiy o'zini o'zi qadrlash, erishilgan muvaffaqiyatning g'ayratli tajribasi, o'zini boshqa odamlarning ehtiyojlariga mos keladigan moddiy va ma'naviy qadriyatlarni yaratuvchisi sifatida anglash).

Shunday qilib, jamiyatning ma'naviy va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining eng muhim sharti kreativ yondashuv asosidagi ta'lim bo'lib, uning asosiy maqsadi ijodiy shaxsni shakllantirishdir. O'qituvchi faoliyatidagi eng muhim bo'g'in ijodiy pedagogik muloqotdir. Kreativ yondashuv asosidagi ta'limni rivojlantirish o'qituvchidan kasbiy kompetentligini, o'z salohiyati va raqobatbardoshligini doimiy ravishda rivojlantirishni talab qiladi.

Pedagogika oliy ta'lim muassasasi talabalarining kreativ kompetentligini muvaffaqiyatli shakllantirish uchun quyidagi asosiy pedagogik shartlar mavjud:

1. Tanlangan kasbga ijobiy munosabat va kasbiy o'zini o'zi takomillashtirishga doimiy ehtiyojning mavjudligi (kelajakdagi kasbiy faoliyat mazmuni to'g'risida aniq fikr; kasbiy motivatsiyani mustahkamlash; talabalarni faol kasbiy yo'naltirilgan faoliyatga kiritish; kasbiy aks ettirish).

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

2. Kreativ o'z-o'zini tarbiyalash va o'z-o'zini tarbiyalashni faollashtirish (talabalarning o'z-o'zini takomillashtirish bo'yicha maqsadli mustaqil ishi; kasbiy o'z-o'zini tarbiyalash; oliygohda o'qitishning o'quv dasturlarini amalga oshirish; talabalarni o'qitishni professionallashtirish).

3. Talabalarni kelajakdagi mutaxassislikka haqiqiy amaliy faoliyatga kiritish (oliy maktab o'qituvchilarining professionalligi; talabalarning o'quv, ilmiy va kasbiy faoliyatini samarali boshqarish; oliygohda kreativ muhit yaratish); o'qituvchining murabbiylik funksiyasi; ta'lim muassasasining ijobiy axloqiy va psixologik iqlimi.

Xulosa qilib aytish mumkinki, o'qituvchilarning kreativ kompetentligini rivojlantirish mexanizmlari oliy ta'lim muassasalarida, malaka oshirish kurslarida, shu jumladan, guruhda ishlash, ijodiy guruhlar, o'qituvchilarning mahorat darslari, master-klasslar, o'tkazilgan testlar tahlili, turli darajadagi tadbirlar; o'qituvchilar kengashlari, seminarlar, konferensiyalarda faol ishtirok etish; turli tanlovlarda ishtirok etish; ilmiy-amaliy konferensiyalarda ishtirok etish; tajribani umumlashtirish; zamonaviy usullar, shakllar, o'qitish vositalari va yangi texnologiyalardan foydalanish; o'qituvchining faoliyatini tahlil qilish va kuzatish; o'z-o'zini tarbiyalash kabi faoliyat turlaridan iborat ekanligi ishda o'z tasdig'ini topgan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Babadjonov S.S. Pedagogik oliy ta'lim muassasalari talabalarining mediakompetentligini rivojlantirish global ijtimoiy muammo sifatida. – T.: -Pedagogikal ilmiy-nazariy va metodik jurnal. 2017 yil 2-son, 79 b.

2. G.Ravshanova. Bo'lajak o'qituvchilarni kreativ fikrlashga o'rgatish. Innovative Development in Educational Activities. (ISSN:2181-3523) Vol.2.No.5(2023) MARCH 334-340-betlar.

3. G.Ravshanova. O'quvchilarning kreativ fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda mediata'lim texnologiyalarining o'rni. "Pedagogik innovatsiyalar va ularning amaliy tadbirlari: muammolar va yechimlar" Respublika ilmiyamaliy anjumani (Jizzax shahri, 2022 yil 5-oktabr) 225-231-betlar.

4. A. A. Ismoilov, X. J. Daminov Z. A. Kosimova G. A. Primov "Kreativ fikrlashni baholash". Toshkent- 2021